

YOSHLAR TARBIYASIDA QADRIYATLARNING O'RNI

Abdunasirova Xalima Erdtillaevna

Toshkent to'qimachilik va engil sanoat instituti

katta o'qituvchisi +998935381900

Xalima.72@mail.ru

Annotatsiya: Maqolada yoshlar tarbiyasida sharq allomalari ma'naviy merosidagi milliy va umuminsoniy qadriyatlarining o'rni xususida so'z boradi.

Kalit so'zlar: yoshlar, ta'lim, tarbiya, barkamol avlod, ma'naviyat, madaniyat, qadriyat, inson.

THE ROLE OF VALUES IN YOUTH EDUCATION

Abstract: The article deals with the role of national and universal values in the spiritual heritage of Eastern scholars in the education of young people.

Key words: youth, education, upbringing, mature generation, spirituality, culture, value, human.

O'zbekiston Respublikasida ta'lim sifatini oshirish omili sifatida oliy o'quv yurti ta'lim jarayonida talabalarning qadriyat yo'nalishlarini rivojlantirishga oid Sharq allomalarining ma'naviy merosi orqali yoshlarni kasb-hunarga va ilmga bo'lgan qiziqishlarini orttirish, axloqiy omillar asosida yangicha qarashlar va yondoshuvlarni ilmiy jihatdan tahlil qilish bugungi kunning eng dolzarb muammlaridandir. Zeroki, insoniyat taraqqiyotida avloddan-avlodga ko'chib o'tib kelayotgan umuminsoniy va ma'naviy qadriyatlar, axloqiy omillar IX-XII asr Sharq allomalarining ma'naviy merosida ham o'z ifodasini topgan. Jumladan, Abu Nasr Forobiy "Fozil odamlar shahri" asarida qadriyatlarni egallash, avlodlarga o'tkazishda muhim vosita hisoblangan tarbiya masalalarini falsafaning muhim qismi sifatida talqin etadi. Uning fikricha, mavjudotning eng buyuk va etuk mahsuli - bu insondir.[1,21 b]. Shuningdek, u fazilatli shaharlarda ilm, falsafa, axloq-ma'rifat birinchi o'rinda bo'lmog'i lozim, deb biladi. Fozil shahar boshlig'i bilimni, haqiqatni sevuvchi, yolg'on va yolg'onchilarga nafrat bilan qarashi, adolatni yaxshi ko'ruvchi va adolat uchun kurashuvchi bo'lishi kerak. Forobiy insonni kamoloti uchun xizmat qilgan, xayr-ehsonli ishlar, go'zal insoniy fazilatlarni yaxshilik deb hisoblaydi. Insonning kamolotiga to'sqinlik qiluvchi dangasalik, bekorchilik kabi yomon odatlar, bilimsizlik, ongsizlik, kasb-hunarga ega bo'lmaslik kabi nuqsonlarni yomonlik deb, kishilarni undan ogohlantiradi.

Abu Nasr Forobiy hayotning oliy maqsadi baxt-saodatga erishuvdan iborat, kishilar bunga olamni o'rganish, kasb-hunar va ilmlarni o'zlashtirish - ma'rifatli bo'lish orqali erishadi deb qaraydi.

Sharq allomalaridan Abu Rayhon Beruniyning "Qadimgi xalqlardan qolgan yodgorliklar" asarida ham milliy va umuminsoniy qadriyatlar, ilm olishga oid ko'pgina ma'lumotlarlar keltiriladi [2,45 b]. Akademik S.P.Tolstov bu asar haqida shunday degan edi: "Bu asar **Oliy ta'lim sifatini takomillashtirishda innovatsion hamkorlikning dolzarb masalalari** Yaqin va O'rta Sharq xalqlarining, birinchi

navbatda, O'rta Osiyo xalqlarining xo'jalik hayoti, urf-odatlari, marosimlari, e'tiqodlari haqidagi o'ziga xos bir qomusdir"[3, 16 b]. Abu Rayhon Beruniy avloddan-avlodga o'tib kelayotgan umuminsoniy va ma'naviy qadriyatlar, milliy an'analarni xalqning jamoa ijodkorligi mahsuli deb biladi. Shu bois, insonning talab-ehtiyojlari zamirida aql-zakovat bilan yaratilgan, yaxshilikka olib boruvchi ahloq qoidalarini egallash, insonning ahloqiy munosabatlarini rivojlantirishga yordam beruvchi tadbirlar orqali ta'lim-tarbiyani izchil amalga oshirish mumkinligini alohida ta'kidlaydi.

Alloma Abu Ali ibn Sino kishilarni do'stlik va haqiqatga, do'stlikning qadriga etishga chaqiradi. Insonni esa olamdagi mavjudotlar ichida eng buyuk zot,[4, 124 b] deb qaraydi. Yusuf Xos Hojib insonning tashqi qiyofasi uning ichki ma'naviy dunyosiga mos bo'lishiga katta ahamiyat beradi. Mutafakkir yolg'onchi, munofiq kishilar jamiyat uchun zararli, bunday kishilardan uzoq bo'lish kerak, - deydi.[5, 45 b]

Jamiyat va xalq uchun qilingan yaxshilik oliy qadriyat ekanligini ta'kidlagan Firdavsiy uning baho darajasini belgilab o'tgan. U buni mamlakat mazmunini belgilovchi omil sifatida ko'rsatib o'tadi. Maqsad, haqiqat va reallikni birlashtirib ko'rsatadi. Uni anglash insoniyat farovonligi uchun abadiy zaruriyat, deb biladi.

Qadriyatlar boshqa ilmiy kategoriyadan farqli ravishda nafaqat anglash ahamiyatiga, shuningdek boshqaruvchi, maqsadli qiymatga ega bo'lib, ijtimoiy munosabatlardagi harakat tizimida me'yor va ideal sifatida ishtirok etadi. Ular ijtimoiy **Oliy ta'lim sifatini takomillashtirishda innovatsion hamkorlikning dolzarb masalalari** munosabatlar amaliyotida mavjud bo'ladi va ta'sir ko'rsatadi. Ayni paytda qadriyat mezonlari, me'yorlari, ideallari sifatida anglashiladi va o'z navbatida butun insoniyat hayoti sohalariga insonlarning ongi, ma'naviy-ruhiy holati orqali qayta ta'sir ko'rsatadi.

Xulosa sifatida aytish joizki, ta'lim sifatini takomillashtirishda milliy va umuminsoniy qadriyatlar va sharq allomalari ma'naviy merosi muhim o'rin tutadi. Turli jamiyatlarda va ularning har xil rivojlanish bosqichlarida evolyusion shaklda qadriyatlarning uzluksiz almashinuvi bo'lib o'tadi. Ammo, burilish bosqichlarida ham ko'lam, ham mazmun jihatidan butunlay boshqa, sifat jihatidan yangi qadriyatlar tizimi almashinuvi ro'y beradi. Qadriyatli qayta yo'naltirish samarasining muhim sharti - bu, jamiyatning maqsadli, integrallovchi kuchi sifatida yangi qadriyatli koordinatalarni aniqlash sanaladi. Jamiyatdagi bu kuch qadriyatlarning tartibga solinganigina emas, balki, yagona uyg'un tizim kabi barqaror rivojlanishini ham belgilab beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Forobiy, Abu Nasr. Fozil odamlar shahri. – Toshkent, Xalq merosi, 1993. B. 21.
2. Abu Rayhon Beruniy. Tanlangan asarlar. Qadimgi xalqlardan qolgan yodgorliklar / Arab tilidan tarjima A. Rasulov. Izohlar I. Abdullaev, A. Rasulovniki. T. I. Toshkent, 1968. B.45
3. Tolstov S.P. Beruni i ego "Pamyatniki minuvshix pokoleniy". Abu Rayxan Biruni. Izbrannye proizvedeniya, I. 1957. Str. 16.
4. Masharipova G.K. Xorazm Ma'mun Akademiyasi allomalari tabiiy-ilmiy merosining ijtimoiy-falsafiy tafakkur taraqqiyotiga ta'siri. Monografiya. – T., Navro'z", 2019. – B.124.
5. Yusuf Xos Hojib. Baxtga eltuvchi bilim. – T., Ma'naviyat, 2001. – B. 45.